

Views of 7th Grade Students on Environmental Problems

Sibel YAZICI*¹, Ceren UTKUGÜN²

Abstract

Students' views on environmental issues are important in the realization of an effective environmental education. This research is a qualitative study in the phenomenology pattern of 7th grade students in order to determine their opinions about environmental problems. Phenomenology (phenomenology) studies are usually aimed at revealing and interpreting individual perceptions of a case. For this purpose, 34 students were interviewed with semi-structured interview form. Collected data were analyzed by using content analysis technique. According to the findings obtained, the environmental problems of the students are the cases related to the pollution they mentioned in the first place and they are expressed as garbage, air and water pollution. The factors affecting environmental problems are stated as human, urban and industrial sources. According to the students, the insensitivity and unconsciousness of the people are among the main factors affecting environmental problems. In order to increase the sensitivity to environmental problems, the campaign, project, competition etc. It is recommended to conduct activities to create awareness in style. It has been revealed that students have negative feelings about environmental problems and feel the most sadness.

Key Words: Environmental Problems, Middle School Students, Pollution Sensitivity.

Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Çevre Sorunlarına İlişkin Görüşleri

Öz

Etkili bir çevre eğitiminin gerçekleştirilmesinde öğrencilerin çevre sorunları hakkındaki görüşleri önemlidir. Bu araştırma Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları konusundaki görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiş fenomenoloji deseninde nitel bir çalışmadır. Fenomenoloji (olgubilim) çalışmalarında genellikle bir olguya ilişkin bireysel algıların ortaya çıkarılması ve yorumlanması amaçlanır. Bunun için 34 öğrenciden çevre sorunları ile ilgili görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin çevre sorunu olarak ilk sırada belirttikleri kirlilikle ilgili olgular olup bunlar; çöp, hava ve su kirliliği olarak ifade edilmiştir. Çevre sorunlarına etki eden unsurlar; insan, şehir ve sanayi kaynaklı olarak belirtilmiştir. Öğrencilere göre çevre sorunlarına insanların duyarlılığı ve bilinçsizliği etki eden temel faktörler arasındadır. Çevre sorunlarına karşı duyarlılık arttırmak için başta kampanya, proje, yarışma v.b. tarzda farkındalık oluşturacak etkinliklerin yapılması önerilmektedir. Araştırma sonucunda öğrencilerin çevre sorunları karşısında olumsuz duygular taşıdığı, en fazla üzüntü hissettiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Sorunları, Ortaokul Öğrencileri, Kirlilik, Duyarlılık.

*¹Corresponding Author: Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, syazici@aku.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, cerendemirdelen@hotmail.com,

Giriş

Canlı ve cansız unsurların oluşturduğu ortam çevre olarak adlandırılır. Günümüzde hızla artan dünya nüfusu, hızlı sanayileşme ve sağlıksız kentleşme, nükleer denemeler, tarım ilaçları, yapay gübreler, deterjanlar gibi kimyasal maddeler giderek çevreyi kirletmeye başlamış; bunun sonucu olarak kirlenen hava, su ve toprak, canlılar için zararlı olabilecek boyutlara ulaşmıştır. Bu kirlilik çevre sorunu olarak değerlendirilmektedir (Çokadar, Türkoğlu ve Gezer, 2009).

Günümüzde yaşanan teknolojik ilerlemeler ve insanların bitmek bilmeyen ihtiyaçlarını karşılamak için yaşanan değişimler beraberinde insanın içinde yaşadığı çevreyi etkilemesine ve değiştirmesine neden olmaktadır. Tüm bu değişimlerle birlikte son yıllarda çevrenin miras değil gelecek nesillere aktarmak için bir emanet olduğu anlayışının oluşmasıyla birlikte çevrenin doğru kullanılması küresel bir sorun olarak önem kazanmıştır (Öztürk ve Zayımoğlu Öztürk, 2015). İnsanların çevreyi değiştirme çabaları geçmişten günümüze hep devam etmiştir. Ancak çevre sorunları son zamanlarda hem Türkiye hem de dünya çapında insanların gündeminde daha fazla yer işgal etmektedir. Bu sorunların önemi giderek artmakta ve acil önlemler alınmasını gerekli kılmaktadır (Yalçınkaya, 2013).

Çevre sorunlarının çok boyutlu oldukça geniş bir konu olması, bütün bilim dallarını ilgilendirmesi, önlem alınmazsa gelecekte çok daha tehlikeli boyutlara ulaşma ihtimali insanlarda çevre bilincinin uyanmasına neden olmuştur (Çokadar, Türkoğlu ve Gezer, 2009). Toplumunu oluşturan bütün bireylerde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, kalıcı ve olumlu davranış değişikliklerinin kazandırılması, bireylerin sürece aktif katılımları ve doğal, tarihi, kültürel, sosyo-estetik değerlerin korunması, aktif olarak katılımın sağlanması ve sorunların çözümünde görev alma olarak tanımlanan çevre eğitiminin temel amacı; dünyanın karşı karşıya bulunduğu çevresel sorunlardan haberdar olan ve bu sorunların nasıl çözülebileceğini bilen çevre okuryazarı bireyler yetiştirmektir (Öztürk ve Zayımoğlu Öztürk, 2015). Nitekim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçları (2018) arasında "Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları" öğrencilerden beklenmektedir.

Dolayısıyla çevreye duyarlı bireylerin yetiştirilebilmesi için çevre ile ilgili konularda aktif katılım sağlayıcı ve olumsuzluklara karşı tepki gösteren bir eğitim sisteminin geliştirilmesinin yanı sıra birbirine saygılı, insancıl değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle çevrenin tüm öğelerinin tam ve doğru olarak bilinmesi, çevreye sahip çıkılmasını sağlayabilecektir (Glover ve Deckert, 1998; akt. Çabuk ve Karacaoğlu, 2003). Son yıllarda çevre sorunlarının artması, çevre eğitiminin önemi ve çözüm yolları bulma gerekliliğini önemli hale getirmiştir. Çevre eğitiminin amacı toplumun tüm kesimlerini çevre konusunda bilinçlendirmek, bilgilendirmek, olumlu ve kalıcı davranış değişikliklerini kazandırmak ve bireylerin aktif katılımlarını sağlamaktır. Bu nedenle çevre ile ilgili konularda aktif katılım sağlayacak, olumsuzluklara karşı tepki oluşturacak, bireysel çıkarların toplumsal çıkarlardan ayrı düşünülemeyeceği gerçeğini kavratacak bir eğitim yöntemi ve halkın katılımını amaçlayan eğitim sistemi, kitlelerin düşünme ve karar verme gücünü de geliştirecektir. Çevre eğitimi yalnız bilgi vermek ve sorumluluk hissi oluşturmakla kalmamalı, insan davranışına da etki yapmalıdır (Aydın ve Kaya, 2011).

Günümüzde çevre sorunlarının artmasıyla çevre eğitiminin önemi ve öğrencilerin çevreye yönelik duyarlılıklarının tespit edilip sorunların giderilmesi için çözüm yolları bulma gerekliliği ön plana çıkmıştır. Bu noktada çevre eğitimi önemli bir değer haline gelmiştir. Çevre eğitiminde öncelikle çevrenin öneminin, içinde bulunulan durumun, gelecekte karşılaşılabilecek sorunların geleceğin dünyasının sahipleri olan çocuklara anlatılması oldukça önemlidir. Bunu en iyi yapacak olanların başında eğitim öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü okullar yer almaktadır. Gelişim psikologlarına göre, çocuklarda doğal çevreye ilişkin zihinsel duyarlılık yaklaşık 9-10 yaşlarında gelişmeye başlamaktadır (Armağan, 2006). Bu nedenle ilkokul ve ortaokul eğitiminde öğrencilere çevre bilinci ve çevreye karşı olumlu tutum kazandırılması gerekmektedir (Ak, 2008). Özellikle son yirmi yılda çevreye yönelik endişelerin artması; okul öncesi, ilkokul ve ortaokul dönemi çocukları için çevresel farkındalık etkinliklerinin eğitim programlarında daha fazla yer alması sonucunu doğurmuştur. İlkokul ve ortaokul bireye okuryazarlık, problem çözme gibi birçok bilişsel beceri kazandırarak yaşamda başarılı olmaya temel oluşturur. Bunlar; çevre ile bireyin ilişkilerinde son derece önemli becerilerdir. İlkokul ve ortaokulda kazanılacak bilgi, beceri ve değerler, üst öğrenim basamakları için bir temel oluşturmaktadır. Ayrıca Türkiye'de üst öğrenim basamaklarına devam edemeyen birey sayısı dikkate alındığında ilkokul ve ortaöğretim düzeyinde verilen çevre eğitiminin önemi artmaktadır (Gökçe, Kaya, Atay ve Özden, 2007).

Tüm bunlardan hareketle çalışmada ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Öğrencilere göre çevre sorunları nelerdir?
2. Öğrencilere göre çevre sorunlarına etki eden unsurlar nelerdir?
3. Öğrencilere göre çevre sorunlarını önlemek için ne tür etkinlikler yapılmalıdır?
4. Öğrenciler çevre sorunları karşısında hangi duyguları hissetmektedir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çevre sorunları konusunda görüşlerini ve hissettikleri duyguları belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiş fenomenoloji deseniyle nitel bir çalışmadır. Yıldırım ve Şimşek (2000) nitel araştırmayı gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamaktadırlar. Fenomenoloji (olgubilim) çalışmalarında genellikle bir olguya ilişkin bireysel algıların ortaya çıkarılması ve yorumlanması amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Olgubilimcilere göre genellikle insanların benzer olayları nasıl algıladıkları ve yorumladıklarına ilişkin bazı ortak noktalar olduğu varsayılır. Dolayısıyla olgubilim deseniindeki araştırmalar da bu ortak noktaları açıklamaya çalışır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012; akt. Doğan, 2017). Bu bağlamda öğrencilerin çevreye ilişkin sezgisel algıları birer olgu olarak düşünülmüş ve bu çalışmada, öğrencilerin çevre sorunlarını nasıl algıladıklarını, hangi ortak temalara ulaşıldığını araştırmak hedeflendiği için fenomenoloji deseni seçilmiştir.

Katılımcılar

Çalışma Afyonkarahisar ilinde 7. sınıfa devam eden 34 öğrenci ile yürütülmüştür. Çalışmaya katılan öğrencilerin 19'u kadın, 15'i erkektir. Nitel araştırmalar genelleme kaygısı taşımadığından derinlemesine araştırmaya imkân sağlayan çalışmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Araştırmanın ortaokul 7. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilme nedeni öğrencilerin bu sınıf düzeyine gelinceye kadar Sosyal Bilgiler programlarında yer alan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer alan çevre kavramıyla ilgili değerleri kazanmış olmalarıdır. Bu nedenle çalışma grubu amaçlı örnekleme kullanılarak belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme; araştırmacının kendi kişisel gözlemlerinden hareket ederek araştırma sorusuna uygun geldiğini düşündüğü belirli özellikleri taşıyan deneklerin seçildiği örneklemedir (Gürbüz ve Şahin, 2016).

Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Grubuna İlişkin Sayısal Özellikler

Öğrencilerin cinsiyet durumu		f	%
Öğrenci	Kadın (Ö2, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö13, Ö14, Ö21, Ö22, Ö24, Ö25, Ö27, Ö28, Ö30, Ö31, Ö32, Ö33, Ö34)	19	55.88
	Erkek (Ö1, Ö3, Ö5, Ö10, Ö11, Ö12, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö23, Ö26, Ö29)	15	44.12
Toplam		34	100

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik görüşlerini tespit etmek amacıyla literatürden yararlanılarak araştırmacılar tarafından açık uçlu beş sorudan oluşan bir görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular araştırmanın amaçlarına uygun şekilde hazırlanmış ve araştırma sorularına paralel sorulardan oluşmaktadır. Sorular Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinde görev alan 3 farklı uzman görüşü dikkate alınarak hazırlanmıştır. Uygulama Sosyal Bilgiler dersinde bir ders saati süresinde uygulanmış ve dersin öğretmeni de sınıfta bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesinde nitel analiz yönteminden yararlanılmıştır. Nitel veri analizinde çeşitli yöntem ve teknikler kullanılarak elde edilen verilerin detaylı incelemesi yapılır. Araştırma konusuyla ilgili veri ayrılır, diğerleri ayıklanır. Böylelikle veri azaltılması işlemi yapılarak analiz işlemine tabi tutulanlar kodlanır. Bu şekilde etiketlenen verilerden benzer olanlar aynı kategori veya temalar içerisinde toplanır. Daha sonra tema ve kategoriler birbirleriyle karşılaştırılır, aralarında ne tür bağlantılar olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılır. Sonraki aşamada açıklamalar ve yorumlar yapılır, çıkarımların doğrulanmasına çalışılır (Gürbüz ve Şahin, 2016). Bu çalışmada veri toplama aracıyla elde edilen verileri bulgulara çevirmek ve bulgulardan doğru sonuçlara ulaşmak için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik

kategorileri ile özetlendiği sistematik bir teknik olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016).

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik değerlendirmeleri içerik analizi kullanılarak tümevarımsal bir yolla çözümlenmiştir. Çalışmada ilk olarak öğrencilerin yarı yapılandırılmış görüşme formundaki ifadeleri incelenmiş ve öğrencilerden toplanan bütün veriler geçerli kabul edilmiştir. Daha sonra formlar üzerinde çözümlenmeler yapılmış, 34 formun her birine sırayla sayı numarası verilmiştir. Verilerin daha iyi analiz edilebilmesi için ifadeler Word programına aktarılmıştır. Öğrencilerin ifadelerinin analizinde ifadelerin benzerliğine göre gruplamalar yapılarak temalar oluşturulmuş ve ifadeler uygun temalara yerleştirilmiştir. Elde edilen nitel veriler sayısallaştırılarak frekans ve yüzdeleri elde edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini ölçmek için öğretmen adayı ifadelerinin yerleştirildiği temayı temsil edip etmediğini görebilme amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Elde edilen temalar uzman görüşüyle değerlendirme dışında yazarlardan diğeri tarafından dış gözlemci olarak incelenmiş ve temalar ile ifadelerin tutarlılığı kontrol edilmiştir. Her iki araştırmacı bu süreçte tartışarak temalara son halini vermiştir. Raporlaştırmada görüşlerden doğrudan alıntılar yapılmış ve bunlara bulgular kısmında yer verilmiştir. Araştırmada katılımcılarının gizliliğinin sağlanması amacıyla her bir öğrenciye Ö1, Ö2... gibi kod verilmiştir.

Bulgular

Verilerin analizi sonucu öğrencilere ait bulgular tablolaştırılarak sunulmuş, önemli görülen ifadeler tabloların altında açıklanarak yorumlanmıştır.

Tablo 2: Öğrencilere göre çevre sorunları

Kodlar	Frekans (f)
Hava kirliliği	24
Su kirliliği	19
Çöp kirliliği	30
Çevre kirliliği	6
Gürültü kirliliği	3
Çarpık kentleşme	1
Toprak kirliliği	5
Küresel ısınma	2
Ozon tabakasının sağlamlığını yitirmesi	1
Atık maddeler	3
Yakıt döken araçlar	1
Filtresiz bacalar	2
Fabrikalar	2
Barajlarda suların azalması	1
Yangınlar	1
Toplam	101

Tablo 2'de görüldüğü gibi öğrenciler çevre sorunları arasında ilk sırada çöp, hava ve su kirliliğini belirtmişlerdir. Ayrıca küresel ısınma, filtresiz bacalar ve barajlarda suların azalması çevre sorunu olarak görülmektedir. Ö3 "*Çevre sorunu deyince çok fazla çöpün her yerde olması aklıma geliyor.*" derken; Ö12 "*İnsanlar on metre yürüyüp çöpünü çöp kutusuna atmak yerine herhangi bir yere bırakıyor.*" Cümlesiyle çevreye karşı duyarsızlığın çevre sorunlarına neden olduğuna dikkat çekmektedir. Ö32 "*Hava kirliliği, nedeni ise nefes*

alıyoruz ve kirli havanın akciğerlere gitmesi kötü bir şey." diyerek hava kirliliğinden duyduğu rahatsızlığı belirtmiştir. Ö1 su kirliliğinin yaratacağı tehlikeyi "Çünkü dünyada su miktarı gün geçtikçe azalıyor. Geleceğe su bırakmak için suları kirletmemeliyiz." cümlesinde ifade etmiştir. Ö31 "Sanayiler havamızı kirletiyor, insanlar sadece bir tane dünyamız olduğunu anlayamıyor." sözleri ile çevre sorunlarının geleceğin dünyasını olumsuz bir şekilde etkileyeceğine dikkat çekmektedir.

Tablo 3: Öğrencilere göre çevre sorunlarına etki eden faktörlere ilişkin bulgular

Temalar	Kodlar	Frekans (f)
İnsan kaynaklı etkenler	İnsanların bilinçsizliği	12
	İnsanların duyarsızlığı	30
	İnsanların sorumsuzluğu	5
	İnsanların bencilliği	5
	İnsanların dikkatsizliği	1
	Geri dönüşüm yapmamaları	3
	İnsanların yanlış davranışları	4
	Çevreye olan ilgisizlikleri	2
	Küresel ısınma	1
Şehir kaynaklı etkenler	Olumsuz çevre koşulları	4
	Hızlı nüfus artışı	1
	Göçler	1
	Sosyal sorunlar	1
Sanayi kaynaklı etkenler	Fabrikalar	6
Toplam		77

Tablo 3'te görüldüğü gibi öğrencilere göre çevre sorunları; insan, şehirleşme ve sanayi kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. İnsan kaynaklı faktörlerin daha çok bilinçsizlik, duyarsızlık, sorumsuzluk ve bencillikten doğduğu düşünülmektedir. Nitekim Ö2 "Bana göre çevre sorunlarının temel nedeni insanlar. Çünkü her şeye zarar veriyorlar, uyarınca 'sana ne' diyorlar!" derken Ö28 "İnsanların bilinçsizliğinden ve bilinçli olsalar da bunları uygulamadıkları için oluyor." sözleri duruma dikkat çekmektedir. Çevre sorunlarının oluşumuna etki eden faktörlerden bir diğeri şehirleşmenin yarattığı olumsuz çevre koşulları, hızlı nüfus artışı, göçler ve sosyal sorunlardır. Ayrıca Ö32 "...fabrikaların çöplerini denize atmasıyla, fabrika dumanlarıyla..." diyerek çevre sorunlarının oluşumunda sanayinin etkisini belirtmektedir.

Tablo 4: Öğrencilerin çevre sorunlarına karşı yapılması gereken etkinliklere dair bulgular

Temalar	Kodlar	Frekans (f)
Eğitim Etkinlikleri	Kampanya düzenleme	10
	Afiş hazırlama	7
	Proje hazırlama	10
	Eğlenceli etkinlik ve yarışmalar düzenleme	7
	Uygulama yapma	1
Yasal Etkinlikler	Uyarma	1
	Ceza verme	4
	Ödül verme	2
	Yasaklar koyma	4
	Dernek kurma	2
Yönetimlerin Etkinlikleri	Şehirleşmeyi planlama	1
	Çöp kutusu koyma	6
	Geri dönüşüm kutuları koyma	2
Diğer etkinlikler	Çöp poşeti taşıma	1
	Ağaçlandırma yapma	2
Toplam		60

Tablo 4'de öğrencilerin çevre sorunlarına karşı ne tür etkinlikler yapılması gerektiğine ilişkin görüşleri; eğitimsel, yasal, yönetsel ve diğer etkinlikler olarak değerlendirilmiştir. Öğrenciler en fazla eğitsel etkinliklerle insanların bilinçlendirileceğini düşünmektedir. Eğitsel etkinlikler arasında kampanya düzenleme, afiş hazırlama, yarışmalar yer almaktadır. Ö7 "*İlk önce insanları bilinçlendirmeli, panolara (panolara) çevre kirliliğiyle ilgili afişler hazırlanmalı, küçük hatırlatıcılar konulmalı.*" derken Ö30 "*Çeşitli kampanyalarla insanları bilinçlendirmeliyiz.*" demiştir. Yasal yaptırımların çevre sorunlarının çözümüne katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Ö4 "*Filtresiz fabrikalar bulunup cezalandırılmalı ve bacalarına filtre takılmalı. Bence yere çöp atanlar, çevreyi kirletenler, çevreye verdiği zarara göre saat, gün, ay olarak çevre temizleyen insanlara yardım ettirilmeli. Böylece hem çevre temizlenir hem de insanlar sorumluluk alır.*" ifadesi yasal düzenlemelerin ne şekilde yapılması gerektiğini de göstermektedir.

Tablo 5: Çevre sorunları karşısında öğrencilerin hissettiği duygular

Kodlar	Frekans (f)
Üzüntü	19
Sinirlenme	5
Mutsuzluk	4
Rahatsızlık	3
Kızgınlık	2
Karamsarlık	2
Hüzün	2
Korku	2
Acıma	2
Ümitsizlik	1
Çaresizlik	1
Kırgınlık	1
İyi hissetmemek	1
Duygu hissetmemek	1
Kötü hissetmek	1
Öfke	1
Endişe	1
Sıkıntı	1
Tiksinti	1
Sorumsuz	1
Can sıkıcı	1
Toplam	53

Tablo 6'da görüldüğü gibi öğrencilerin çevre sorunları karşısında olumsuz duygular hissettikleri görülmektedir. Öğrencilerin en yoğun hissettikleri duygu ise üzüntüdür. Ayrıca sinir, mutsuzluk ve rahatsızlık duyduklarını da belirtmektedirler. Ö21 "*Bende dahil insanların birçoğunun kendi nefes aldığı, kendi yaşadığı yaşam alanlarına karşı duyarsız olmaları beni üzüyor. İleride çöpler yüzünden nasıl bir dünya olacağımızı düşününce korkuyorum.*" derken Ö13 "*Üzülüyorum çünkü bazı insanların çevre kirliliğini bilerek devam ettirmesi beni üzüyor*" cümleleriyle duygularını ifade etmişlerdir. Bu arada Ö30 "*Ben kendimi karamsar ve sorumsuz hissediyorum. Ne kadar dikkat etsem de başkalarını engelleyememek sorumsuz hissettiriyor*" cümlesi çevre sorunlarını engelleyememenin kendisinde rahatsızlık uyandıran bir durum olduğunu belirtmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmadan elde edilen bulgular, öğrencilerin çevre sorunlarının farkında olduklarını ortaya çıkarmıştır. Bu durum

Gökçe ve diğerleri (2007)'nin Yazıcı, Kaya ve Ekiz (2018)'in yaptıkları araştırma sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Nitekim ortaokul öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının genel anlamda olumlu yönde olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin çevreye yönelik duyarlılıklarının oluşmuş olması çevre sorunlarının önlenmesi ve yaşanabilir, sağlıklı bir çevre oluşturulma açısından önemlidir. Pe'er, Goldman ve Yavets (2007)'in yaptıkları çalışmada da öğrencilerin çevre bilgileri sınırlı olmakla birlikte çevreye duyarlı oldukları ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin çevre sorunlarını daha çok yaşama yakınlık ilkesinden hareketle algıladıkları görülmektedir. Nitekim öğrenciler çevre sorunu olarak ilk sıralarda çöp, hava ve su kirliliğini ifade etmişlerdir. Yalçinkaya (2013) tarafından yapılan çalışmada da en önemli çevre sorunları arasında ilk sırada hava ve su kirliliği yer almaktadır. Sadık, Çakan ve Artut (2011) tarafından yapılan çalışmada da çöp çevre sorunu olarak belirtilmektedir. Benzer sonuçlar Çobanoğlu ve Demirtaş, Özcan ve Bayrak (2006) tarafından yapılan çalışmada da elde edilmiştir. Akkurt Çağlar (2017) tarafından yapılan çalışmada da çevre sorunlarına neden olan en önemli faktör “çöp atmak” olarak ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra küresel ısınma ve buna bağlı olarak ozon tabakasının sağlamlığını yitirmesi, barajlarda suların azalması, yangınlar gibi farklı boyutta çevre sorunlarının da ifade edildiği görülmektedir. Dolayısıyla öğrenciler çevre sorunlarını çeşitlendirebilmektedir.

Öğrencilere göre çevre sorunlarının oluşmasına etki eden temel faktörün insan olduğu görüşündedir. Bununla birlikte şehirleşme ve sanayileşme de duruma etki etmektedir. Özellikle insanların bilinçsizliği ve sorumsuzluğu probleme yol açan temel etkidir. Yardımcı ve Bağcı Kılıç (2010)'ın çalışmasında çocuklar çevre sorunlarına insan faktörünün etken olduğunu kabul etmektedir. Seçgin, Yalvaç ve Çetin (2010) tarafından yapılan öğrencilerin çevre sorunlarına ilişkin karikatür yorumlarında duyarsızlık, bilinçsizlik gibi kavramların tekrarlandığı gözlemlenmektedir. Öğrenciler şehirleşme ile beraber ortaya çıkan hızlı nüfus artışı, göçler ve sosyal sorunların çevre sorunlarına etki ettiğini düşünmektedir.

Öğrenciler çevre sorunlarına karşı düzenlenebilecek etkinlikleri eğitimsel, yasal ve yönetim boyutunda oluşturmuşlardır. Çevre sorunlarına karşı yapılması gereken etkinliklerle ilgili öneriler daha çok eğitimsel faaliyetlere yöneliktir. Dolayısıyla öğrencilerin çevrelerine yönelik tutumlarını olumlu yönde değiştirecek eğitim uygulamalarına yer verildiği görülmektedir (Gökçe, Kaya, Aktay ve Özden, 2007). Oysa Seçgin ve diğerleri (2010) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin çevre sorunlarını tanımlarken çözüm önerileri getirememeleri bir eksiklik olarak nitelendirilmiştir. Uluçınar Sağır, Aslan ve Cansaran (2008) yaptıkları çalışmada öğrencilerin yaşadığı yerdeki çevre sorunlarını tanıma ve bunlara çözüm önerileri getirme oranı oldukça düşük seviyelerde kalmıştır. Dolayısıyla bu konuda zamanla öğrencilerin bilinç düzeyinin artarak çözüm üretebildikleri görülmektedir. Bu konuda Sosyal Bilgiler Ders Programında yer alan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı Sosyal Bilgiler dersinin okutulduğu bütün sınıf düzeylerinde öğrencilerin araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem... becerilerinin gelişmesine etki eden faktörlerden biri olarak değerlendirilebilir. Diğer taraftan öğrencilerin etkinlik olarak cezalandırmaya dönük yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği görüşü Yalçinkaya (2013) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Nitekim öğrenciler çevreyi kirletenlere ağır cezalar verilmesini, yasalara ağır ve caydırıcı cezaların konulmasını çevre sorunlarına karşı çözüm önerisi olarak belirtmişlerdir.

Çevre sorunlarının farkında olunması öğrencilerde olumsuz duygu durumlarının yaşanmasına yol açmaktadır. Çevre sorunları karşısında en fazla üzüntü duyulmakta ayrıca sinir, mutsuzluk ve rahatsızlık

hissedilmektedir. Benzer bir sonuç Worsley ve Skrzypiec (1998) ortaokul öğrencilerinin çevre tutumlarını belirlemek üzere yaptıkları çalışmada da ortaya çıkmış hem kırsal bölgelerde hem de kentlerde öğrencilerin çevre sorunları karşısında endişe duydukları ve kötümser oldukları belirtilmiştir. Wong (2010) araştırmasında, öğrencilerin yerel ve genel ölçekte çevresel sorunlarını ciddiye konusunda bilinçli davrandıklarını ancak gelecekteki çevre koşulları konusunda kötümser olduklarını tespit etmiştir. Manzanal, Barreiro ve Carrasquer (2007) tarafından yapılan çalışmada da araştırmamızın bulgularına benzer şekilde öğrencilerin çevre sorunları konusunda belirli bir endişe düzeyinde buldukları görülmektedir. Öğrencilerin duygu ifadeleri konuya karşı duyarlılık oluşturulması ve gerekli tedbirlerin alınması açısından dikkate değerdir.

Kaynakça

- Ak, S. (2008). *İlköğretim öğretmen adaylarının çevreye yönelik bilinçlerinin bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Akkurt Çağlar, A. (2017). 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik algıları, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(9), 310-320.
- Armağan, F. Ö. (2006). *İlköğretim 7-8. sınıf öğrencilerinin çevre eğitimi ile ilgili bilgi düzeyleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, F. ve Kaya, H. (2011). Sosyal bilimler lisesi öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının değerlendirilmesi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 229-257.
- Büyüköztürk, Ş., K. Çakmak, E., Akgün, Ö.E. Ve Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Pegem Akademi, Ankara.
- Çabuk, B. Ve Karacaoğlu, Ö. C. (2003). Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 189-198.
- Çobanoğlu, E. O., Er, D. E., Demirtaş, E., Özcan, B., Bayrak, C. (2006). İlköğretim öğrencilerinin çevre sorunlarını algılamaları, *Muğla: XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı*, 444-445.
- Çokadar, H., Türkoğlu, A., Gezer, K. (2009). *Çevre sorunları, Çevre bilimi*, (Edt. Aydoğdu, Mustafa& Gezer, Kudret), Anı Yayıncılık, Ankara.
- Doğan, Y. (2017). Ortaokul öğrencilerinin çevre kavramına ilişkin sezgisel algıları: bir metafor analizi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 721-740.
- Gökçe, N., Kaya, E., Aktay, S., Özden, M. (2007). İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları, *İlköğretim Online*, 6(3), 452-468.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe-yöntem-analiz*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Manzanal, R. F., Barreiro, L. R., Carrasquer, J. (2007). Evaluation of environmental attitudes: analysis and results of a scale applied to university students, *Science Education*, 91(6), 988-1009.
- Öztürk, T. Ve Zayimoğlu Öztürk, F. (2015). Öğretmen adaylarının çevre ve çevre eğitimi ile ilgili görüşleri (Ordu Üniversitesi Örneği), *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(33), 115-132.
- Sadık, F., Çakan, H., Artut, K. (2011). Çocuk resimlerine yansıyan çevre sorunlarının sosyo-ekonomik farklılıklara göre analizi, *İlköğretim Online*, 10(3), 1066-1080.
- Seçgin, F., Yalvaç, G., Çetin, T. (2010). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin karikatürler aracılığıyla çevre sorunlarına ilişkin algıları, *Antalya, Uluslararası Eğitimde Yeni Yönelimler Kongresi Bildiri Kitabı*, 391-398.
- Uluçınar Sağır, Ş., Aslan, O., Cansaran, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevre tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi, *İlköğretim Online*, 7(2), 496-511.
- Pe'er, S., Goldman, D., Yavetz, B. (2007). Environmental literacy in teacher training: attitudes, knowledge and environmental behavior of beginning students, *The Journal of Environmental Education*, 39(1), 45-59.
- Yalçınkaya, E. (2013). İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerine göre çevre sorunları: nitel bir çalışma, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 27, 416-439.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Worsley, A. & Skrzypiec, G. (1998). Environmental attitudes of senior secondary school students in south australia, *Global Environmental Change*, 8(3), 209-225.
- Wong, K. K. (2010). The environmental awareness of university students in beijing, China, *Journal of Contemporary China*, 12(36), 519-536.
- Yazıcı, S., Kaya, M. T., Ekiz, E. (2018). Ortaokul öğrencilerinin çevre kirliliğine yönelik metaforik algıları. *Afyon I. Uluslararası Bilim ve Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı*, 444-448.